

DOI 10.34132/mspc2025.01.13.50

Анатолій Коссе

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ: ШЛЯХ ДО СТАБІЛЬНОСТІ В КРИЗОВИХ УМОВАХ

У сучасних умовах, що характеризуються високою динамікою та непередбачуваністю кризових явищ, публічне управління стикається з новими викликами. Ефективність реагування на кризи та забезпечення стабільності суспільства значною мірою залежить від здатності держави інтегрувати принципи соціальної відповідальності у свої управлінські практики. У тезах розкрито взаємозв'язок між публічним управлінням та соціальною відповідальністю держави. Розкрито ключові аспекти соціальної відповідальності держави, включаючи її роль у забезпеченні соціального захисту, розвитку людського капіталу, підтримці вразливих груп населення, а також у формуванні прозорості та підзвітності системи управління. Аргументується, що соціальна відповідальність держави є не просто етичним імперативом, а стратегічною необхідністю, що дозволяє будувати стійкіші та адаптивніші системи публічного управління. Зрештою, це відкриває шлях до стабільності та сприяє довгостроковому розвитку суспільства в умовах перманентних викликів.

Ключові слова: публічне управління, соціальна відповідальність, кризові умови, соціальна держава.

Необхідною умовою становлення та існування соціальної держави виступає панування демократичних принципів у розбудові взаємовідносин між владою та суспільством, що надає можливості владним органам ефективно реалізовувати свої завдання з регулювання соціальних процесів та підтримки добробуту громадян з обов'язковим закріпленням справедливого механізму використання й розподілу загальносуспільних ресурсів. Вплив демократії на соціально-економічне життя, зумовлений соціально-політичними чинниками, спонукає публічних службовців та органи публічної влади:

- нести відповідальність за різноманітні аспекти в напрямі забезпечення соціального захисту громадян;
- створювати гідні умови для життя населення.

Саме компоненти соціальної держави реалізуються через процесуальну систему, зокрема, адресну соціальну політику, в яку включені державні та недержавні організації. Функціонування соціальної держави виявляє себе у визначенні соціальних цілей та завдань, багато з яких реалізує інститут соціальної відповідальності держави перед суспільством. Важливо, що держава загалом та окремо органи публічної влади несуть значну соціальну відповідальність [3].

Варто підкреслити, що процес визначення проблемних для органів публічної влади питань включає в себе соціальну відповідальність за:

- 1) обрання нагальних проблем зі списку звернень та заяв спеціалістів-консультантів, активних громадських діячів, політичних аналітиків, представників різних соціальних груп, а також з боку органів місцевого самоврядування;
- 2) встановлення причин винайденої проблеми, виокремлення цільових груп та кінцевих об'єктів;
- 3) підготовку процедури запуску соціальних проєктів, здійснення соціального замовлення й інших методів вирішення соціальних проблем;
- 4) реагування органів публічної влади на артикульовані проблемні питання [1].

Соціальна відповідальність держави та владних органів виявляється в повсякденному виконанні власних завдань у різних сферах публічного управління, проте найчіткіше вона проявляється під час здійснення ними заходів з реалізації державної соціальної політики. Це являє собою цілеспрямовану діяльність з метою досягнення низки найбільш актуальних соціальних цілей, а також проявляється у державі тільки за умов виконання соціальних функцій, чим має супроводжуватись процес формування соціальної держави.

В межах системи перерозподілу соціальної відповідальності між різними суб'єктами державу можна розглядати як один з інститутів, що забезпечує загальне керівництво та суспільну безпеку. Загальний сенс соціальної відповідальності держави являє собою логічне підтвердження головної мети, яка полягає в захисті

загальносуспільного громадського інтересу від різнопланових загроз внутрішнього та зовнішнього характеру. Держава у своєму глобальному сенсі виступає втіленням сконцентрованої волі суспільства, а не інтересів окремих груп. У цьому контексті вона повинна вирішувати та погоджувати інтереси різних груп та прошарків суспільства. Відповідно до домінуючої ідеології в державі, влада використовує різноманітні засоби та форми впливу на функціонування суспільства, а також регулювання суспільних відносин.

У більшості розвинених демократичних країн соціальна відповідальність держави виявляється у виконанні різних соціальних завдань:

- забезпеченні соціальної стабільності та благополуччя; регулюванні фінансово-економічної сфери для досягнення балансу між соціальною справедливістю та економічною ефективністю;
- коригуванні процесів розширення суспільства, подоланні значних розривів у доходах, забезпеченні соціально справедливого перерозподілу ресурсів;
- встановленні основних соціальних гарантій та стандартів у сфері розподілу доходів, а також забезпеченні комплексу гарантій у соціально-гуманітарній сфері;
- забезпеченні суспільними благами, серед яких у тому числі є національна безпека й збереження громадського порядку [2].

Сучасною характеристикою суспільного стану та розподілу соціальної відповідальності в Україні є нестабільність. Операційна сфера соціальної політики функціонує в умовах складного соціально-демографічного, економічного та політичного контексту. Навіть за умови існування декларованих соціальних зобов'язань держави, їх обсяг систематично скорочується, а розподіл відповідальності все більше перекладається на суб'єктів нижчих рівнів: регіонального, місцевого, корпоративного або навіть на рівень окремих громадян. Перешкода професійній реалізації та пошуку гідної роботи – реальність для багатьох, соціальні ліфти працюють недостатньо ефективно. Використання потенціалу людей, що мають обмежені можливості працювати, обмежується та утруднюється. Нерівномірність доходів та можливостей доступу до ресурсів і послуг робить суспільство менш спрямованим на загальний добробут. Відмінність у доходах прийнята в ринковій економіці, але значний розрив спричинює в суспільстві несправедливість і може генерувати соціальне напруження.

Варто відзначити, що створення демократичних інституцій не гарантує автоматичне затвердження демократії в країні: демократія – це не тільки структури, а й певні ідеали, які породжують високі очікування серед громадськості [2]. На жаль, Україні ще потрібно подолати довгий шлях для встановлення реальної демократії як бази соціальної моделі європейського типу. Саме через це ключовим напрямом державної соціальної політики в Україні на сьогодні повинна бути активна регулююча, а не управлінська роль держави у встановленні поступової взаємодії між різними інституціями для вирішення соціальних проблем та подальшого розподілу функцій у здійсненні соціальної політики на користь організацій громадянського суспільства. Основою соціальної політики повинне стати прагнення до збалансованості між особистою відповідальністю держави та суспільства за життєвий рівень громадян, надання можливостей для самореалізації та особистісного зростання, з одного боку, та особистою відповідальністю кожного громадянина за власне соціально-економічне становище, стан здоров'я та життя – з іншого. У сфері соціальної відповідальної діяльності органи публічного управління мають подвійну роль: по-перше, вони формують інституційне забезпечення для реалізації суспільної відповідальності всіма суб'єктами суспільних відносин; по-друге, вони самі є активними учасниками в цій діяльності шляхом її організації на основі принципів соціальної відповідальності.

Розвиток держави неможливий поза контекстом суспільства, вони взаємозалежні. Встановлюючи закони відповідно до вимог часу, держава також зобов'язана їх дотримуватися. Соціальна відповідальність держави повинна служити прикладом для громадян, стимулювати взаємодію між державою та особистістю через низку інституцій, при цьому спонукати до певних дій на благо всього суспільства.

Підсумовуючи визначення ролі держави у формуванні та забезпеченні соціальної відповідальності в українському суспільстві, важливо наголосити, що лише проголошення демократичності держави та ринкова економічна система самі по собі не можуть забезпечити рівновагу між економічною ефективністю та соціальною справедливістю, а індивідуальні зусилля не завжди можуть забезпечити можливість для особистої реалізації. Участь держави повинна проявлятися в забезпеченні рівних можливостей для всіх громадян шляхом розподілу частини суспільних благ на підтримку соціально вразливих верств, законодавчому гарантуванні основних соціальних гарантій та прав, спрямовуванні зусиль на узгодження та посередництво між різними інтересами різних прошарків суспільства, регулюванні взаємин між суб'єктами, що мають відмінні, іноді навіть протилежні інтереси.

Особливо важливою є роль держави в межах діяльності із розподілу соціальної відповідальності під час кризових ситуацій та в період війни, коли соціально-економічний стан у суспільстві втрачає рівновагу, зростають нерівності на регіональному рівні та з'являються загрози соціальних конфліктів. Процес вироблення та

впровадження державної соціальної політики в таких умовах потребує обережного підходу, що сприятиме єднанню суспільства, протистоянню загрозам національної безпеки та згуртуванню всього населення країни задля досягнення перемоги та забезпечення стабільності в подальшому.

Для сучасної України характерною має стати спрямованість дій органів публічної влади, приватного й громадського сектора в напрямі захисту державних інтересів та підтримки економіки. Подібний вектор дій українського суспільства сприяє комплексному розвитку, коли процес формування загальних цінностей супроводжується підтримкою з боку всіх учасників владно-суспільних відносин.

Варто зауважити, що основою соціальної відповідальності в сучасній демократичній державі має бути реально функціонуюча система цінностей, притаманних індивідам, соціальним групам та суспільству в цілому, політичним інститутам, органам публічної влади всіх рівнів та публічним службовцям, котрі представляють собою владу. Соціальна відповідальність владних органів здійснюється у їх повсякденній діяльності в різних сферах життєдіяльності суспільства, але найбільше проявляється при виконанні конкретних заходів з реалізації державної соціальної політики. Ця діяльність, як спрямована робота з метою досягнення актуальних соціально значущих цілей, з'являється в країні лише з дійсним виконанням соціальних функцій – у процесі будівництва соціальної держави.

Основними шляхами розвитку системи соціальної відповідальності держави як антикризової компоненти публічного управління повинно стати передусім подолання вищезазначених проблем та перешкод на всіх рівнях системи публічного управління через:

- 1) створення державної ідеології соціальної відповідальності влади, спільно з розвитком інноваційної та ефективної економіки;
- 2) побудову практики взаємодії між владою, громадським та приватним сектором перш за все на системі морально-етичних принципів, притаманних усім розвиненим демократичним державам;
- 3) створення сприятливого економічного середовища шляхом протидії корупції, що приведе до детінізації економіки та її поступового виходу з кризи;
- 4) гарантування державою суворого дотримання чинних законів на всіх рівнях з дотриманням принципів соціальної відповідальності;
- 5) відновлення довірливої атмосфери у взаєминах між владою й громадянами та загалом у суспільстві;
- 6) популяризацію політичної та правової культури з метою формування значного прошарку свідомої та досвідченої частини громадян.

References

1. Horemykina, Yu., & Kalashnikova, T. (2018). Spetsyfika sotsialnoi vidpovidalnosti orhaniv mistsevoho samovriaduvannia [Specifics of social responsibility of local governments]. *Demohrafiia, ekonomika pratsi, sotsialna ekonomika i polityka. Prychornomorski ekonomichni studii – Demography, labor economics, social economy and politics. Black Sea Economic Studies*, 29, (pp. 158-163) [in Ukrainian].
2. Libanova, E.M., Makarova, O.V., & Khmelevska, O.M. (2017). Liudskyi rozvytok v Ukraini: instytutsiine pidgruntia sotsialnoi vidpovidalnosti [Human development in Ukraine: institutional basis of social responsibility]. Kyiv: In-t demohrafii ta sotsialnykh doslidzhen imeni M. V. Ptukhy NAN Ukrainy [in Ukrainian].
3. Rachynskiy, A.P. (2022). Sotsialna vidpovidalnist yak kliuchovy element upravlinnia sotsialnymy proiektamy [Social responsibility as a key element of social project management]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok – State administration: improvement and development*, 12. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2022_12_3 [in Ukrainian].

DOI 10.34132/mspc2025.01.13.50

Anatolii Kosse

PUBLIC ADMINISTRATION AND SOCIAL RESPONSIBILITY OF THE STATE: THE PATH TO STABILITY IN CRISIS CONDITIONS

In modern conditions, characterized by high dynamics and unpredictability of crisis phenomena, public administration faces new challenges. The effectiveness of responding to crises and ensuring the stability of society largely depends on the ability of the state to integrate the principles of social responsibility into its management practices. The theses reveal the relationship between public administration and social responsibility of the state. Key aspects of the

social responsibility of the state are revealed, including its role in ensuring social protection, developing human capital, supporting vulnerable groups, as well as in forming a transparent and accountable management system. It is argued that the social responsibility of the state is not just an ethical imperative, but a strategic necessity that allows building more sustainable and adaptive public administration systems. Ultimately, this paves the way for stability and contributes to the long-term development of society in the face of permanent challenges.

Keywords: *public administration, social responsibility, crisis conditions, social state.*

Відомості про автора / Information about the Author

Анатолій Коссе, аспірант Навчально-наукового інституту публічного управління та адміністрування Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна. E-mail: kosseanatolii1980@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0009-0005-3396-4097>.

Anatolii Kosse, PhD-student of the Department of Public Management and Administration, Educational and Scientific Institute of Public Management and Administration, Black Sea National University named after Petro Mohyla, Mykolaiv, Ukraine. E-mail: kosseanatolii1980@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0009-0005-3396-4097>.